

מסברא (רשב"ם). או שמא אף הם דורשים זאת מזה הדבר הגם שדורשים גזרה שוה. (עתוס'), או מכך ששינה הכתוב ואמר לחכם בלשון התר ולבעל בלשון הפרה (רמב"ן).

דף קכא

- קצג. א. על שום מה היה חמשה עשר באב יום טוב גדול בישראל?
ב. על מי לא נגזרה גזרת מיתה בדור המדברי?
ג. מי הם שבעה שקפלו את כל העולם כולו?

א. לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהם בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולים וחולות בכרמים ואומרות בחור שא גא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה... —

יום הכפורים, שהוא יום סליחה ומחילה ובו ניתנו לוחות אחרונות. חמשה עשר באב, ניתנו בו חמשה טעמים:

רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, (דרשו זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד — דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה); —

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (במקבילה הגרסה: רב יוסף אמר רב נחמן): יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל (לאחר מעשה פילגש בגבעה. ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לאשה... — ממנו ולא מבניו); —

רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן: (/ רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן): יום שכלו בו מתי מדבר. ואז חזר הדיבור אל משה (ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם. וידבר ה' אלי לאמר...).

א. לפרשב"ם עפ"י מדרש איכה, בשנה אחרונה לא מתו בתשעה באב כבכל שנה, אלא כולם הקדימו למות עד השנה שלפני כן. ובדקו עצמם בשנה האחרונה שוב ושוב עד ט"ו לחדש שמא טעו בחשבון הימים. כיון שנתמלאה הלבנה ולא מתו, ידעו שביטל הקב"ה אותה גזרה ועשו משתה ושמחה ויום טוב. ורבנו תם אמר שלא מיהרו למות, אלא בשנה אחרונה ביטל מהם הגזרה ונשארו מהם ט"ו אלף ופרוטרוט מאותם הראויים למות. והתוס' פרשו שמתו בשנה אחרונה, ולאחר כלות ימי האבלות חזר הדיבור אל משה ועשאוהו יום טוב.

יש מי שכתב שהיו מתים במדבר בכל יום, אך רוב המתים היו בט' באב. ולכך לא פסק הצער עד ט"ו לאב [ולא בט' באב], שאז הפסיקו למות לגמרי (תורת חיים. ע"ע בכללות הענין באריכות, בספר יערות דבש ח"ב ד).

[ישנה דעה בירושלמי (מועד קטן, מובא בראשונים. וכן הוא במדרש רבה — שלח טז, כג) שלא מתו במדבר אלא בני ששים] או יותר. תורת חיים, ובה יישב קושית התוס'. אבל בתוס' וש"ר לא משמע כן]. ולפי זה לא נכנסו לחפירות אלא בני ששים (עריטב"א).

ב. יש מפרשים שבמשך השנים שהיו ישראל נזופים, היה ה' מדבר אל משה רק ע"י מלאך או באורים ותומים. ויש מפרשים שלא היה מדבר עמו אלא לצורך מעשי כגון בעדת קרח, אבל לא בכל שעה שהיה רוצה. או אפשר שהכוונה על דרך הרוב, אבל לא שלא היה דיבור כלל (עריטב"ם וריטב"א); —

עולא אמר: יום שביטל הושע בן אלה פרודאות (= שומרים) שהושיב ירבעם על הדרכים, והתיר לישראל לעלות לרגל; —

רב מתנה אמר: יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה; —
 רבה ורב יוסף אמרו שניהם: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה, (שמאז תשש כחה של חמה ואין העצים יבשים לגמרי ומעלים עשן, וגם חוששים לתולעת), וקראו לו 'יום תבר מגל'.
 לא מצינו חיוב ומצוה לעשות סעודה בחמשה עשר באב, אף לא בזמנם — אלא יום טוב בעלמא (ע' אגרות משה או"ח ח"א קנז).

ב. אמר רב אחא בר יעקב: לא נגזרה גזרה לא על פחות מבין עשרים (במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מבין עשרים שנה ומעלה) ולא על יתר מבין ששים (גזרה שוה ומעלה-ומעלה מערכין), כגון יאיר ומכיר בני מנשה, ואחיה השילוני.

(חשוב השנים נעשה מיום ליום מומן הלידה, כמו בערכין. יערות דבש ח"ב ז).
 רב המנונא אמר: לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי (וכל פקדיכם לכל מספרכם מבין עשרים... — יצא שבטו של לוי שפקודיו מבין שלשים).
 יהושע וכלב לא היו בכלל הגזרה, ככתוב.

א. מי שהיה פחות מעשרים והביא סימני גדלות והיה באותה עצה — גם הוא נענש ולא נכנס לארץ (עפ"י במדבר רבה טז, כג. ויתכן שהוא הדין לבני ששים ומעלה. ואפשר שלא חטאו במרגלים אלא יוצאי צבא, אבל לא מהוקנים. ע' בספר אמת ליעקב שלח יד, כט).

ב. כמובא לעיל, לפירוש רבנו תם, ביטל מהם הקב"ה הגזרה בשנה האחרונה, וט"ו אלף ופרוטרוט הראויים למות אז, לא מתו.

ג. שבעה קפלו את כל העולם כולו; מתושלח ראה אדם. שם ראה מתושלח. יעקב ראה את שם. עמרם ראה את יעקב (סברא, שהרי קהת אביו מירדי מצרים, ויעקב חי בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ובאותם השנים נולד עמרם שהוא בכורו של קהת. רשב"ם). אחיה השילוני ראה את עמרם (גמרא. רשב"ם). אליהו ראה את אחיה השילוני, ועדיין קיים.

א. כולם צדיקים גמורים ששימשו זה את זה; מתושלח שימש את אדם הראשון רמ"ג שנה. שם שימש את מתושלח צ"ח שנה. יעקב שימש את שם עשרים שנה (רשב"ם עפ"י סדר עולם).

ב. למאן דאמר פינחס זה אליהו, אתה מוצא ששה שקפלו; יאיר ראה יעקב וראה פינחס, ועדיין הוא חי (עפ"י תוס' ועוד).

וכן למאן דאמר סרה בת אשר חיה לעולם — אתה מוצאם חמשה.
 ולדעת הסובר חנוך זה מטטרו"ן — הרי שנים קפלו את העולם; חנוך ראה את אדם ועדיין הוא קיים. ויש אומרים שלכך לא החשיבו, שהרי נסתלק מן העולם הזה, אבל אליהו עדיין הוא בעולם ונראה לראויים לו (ערמב"ן ורשב"א).

דף קכב

- קצד. א. כיצד נתחלקה הארץ בתחילה, לפי שבטים או לפי ראש אדם? כיצד נתבצעה החלוקה בפועל?
 ב. כיצד פתרו בחלוקת הארץ את בעיית הפרשי טיב הקרקע ושינויי מרחק המקומות מן המרכז?
 ג. מה בין חלוקת הארץ בימי יהושע לחלוקה שלעתיד לבוא? קצב